

ተጋዳላይ፣ መጸውዒ ዘይኮነስ ባህርይ እዩ

አማኑኤል ሳህለ

"ተጋዳልና ኢና፣ ይአኸለና"፡ ዚብል አዘራርባ፡ ነቲ ተጋዳላ እዩ ዚብል ሰብ ብብዙሕ መገዲ ክብሩ ከውርደሉ ይኸእል እዩ፡ ከመይሲ ምግዳል ወይ ምቅላስ፡ ባህርይ እምበር ብሰብ ዚውሃብ መጸውዒ ወይ ሽመት ወይ መዓርግ አይኮነን። ባህርይ ድማ ኣብ ሓደ መድረኽ ዚፍጠር፡ ኣብ ካልእ መድረኽ ድማ ዚጠፍእ ኪኸውን አይግባእን። ከምኡ እንተ ኾይኑ፡ እቲ ባህርይ ከም መጋበርያ (expediency) እዩ ተራዒሙ ነይሩ ማለት እዩ። በዚ ምኽንያትዚ፡ ምግዳል ኪብሃል ከሎ፡ ይአኸለኒ ዘይፈልጥን ዘይቋርጽን፡ ኣብ ፍትሒ እተመስረተ ናይ ሓደ ሰብ ንጡፍ ባህርይ ከም ዝኾነ ኪፍለጥ ይግባእ።

ምስዚ ዚመሳሰል ድማ፡ "ተጋዳልና ኢና ይአኸለና፡ ሕጂ ግዴኹም እዩ" ዚብል አዘራርባውን ኣሎ። እዚ ብሓደ ወገኑ ቅኑዕ ኪኸውን ከሎ፡ ብኻልእ ወገኑ ግን ቅኑዕ አይመስልን። ይአኸለና ማለት፡ ዕድመና ከምቲ ናይ ቅድም ላዕልን ታሕትን ከብለና አይክእልን እዩዎ። ሕድሪ ተቐብሎና ማለት እንተ ኾይኑ ቅኑዕ እዩ። ብዝተረፈ፡ ቃልሰይ ደው ኣቢሊ እዩ፡ ሕማቕ እናረአኹ ግንብ ኣይብልን እዩ፡ ፍትሒ እናጎደለ ብቻለይ ወይ ብብርዕይ ወይ ብስነጥበብይ ገይረ ኣይቃለስን እዩ ወዘተ. ማለት እንተ ኾይኑ ግን፡ ጌጋ እዩ። መብዛሕትኦም ኣብቲ ስርዓት ዘለዉ ገዲም ተጋደልቲ፡ ነቲ አቐዲሞም ዚቃለሱሉ ዝነበሩ ማሕበራዊ ጉድለት-ፍትሒ፡ ከም ዘይናቶም ብምርአይ፡ ምንም ናይ ምቅላስ ባህርያት ከዩርአዩን ግንብ ከይበሉን ዕድመኦም ይውዳእ ኣሎ። ገለ ተባዓት ግን፡ ኣብ ውሽጢ ሃገር (ከም በዓል ወዲ ዓሊን ብርሃነ ኣብረሀን) ኮይኖም ወይ ድማ ኣብ ወጻኢ፡ ነቲ ዝአመኑሉ ንፍትሒ ዚምልከት ቃልሲ ኣብቲ ከዕርፉሉ ዚግባእም ግዜ ኣካዪዶም እዮም፡ ጌና ድማ የካይዱ ኣለዉ።

ገለ ናይቲ ስርዓት ገዳይም ተጋደልቲ፡ ከይሓፈሩ፡ ነቲ ህዝቢ፡ ንዓ ኣብ ህንጻት ሃገርካ ተሳተፍ፡ ነዚ ሓድሽ ተረኽቡ ዘሎ ሰላም ተጠቐምካ ድማ ንሃገርካ አገልግል ኪብሉ ይስምዑ ኣለዉ። እቲ ጭቆና ኣብ ርእሶም ስለ ዘይበጽሖ ዲዩ? ዓሻስ ጽቡቕ ኣሎ። ዘመድ ዓሻ ከፊኡዎ ኣሎ። ተባሂሉ እዩ። ንምንታይ ደአዮም ነቲ ተመሳሳሊ ጭቆና ደርጊ ዝቃለሱዎ ዝነበሩ? እንታይዶ መለሳ ኣለዎዩ? ጭቆና ካብቲ መጻ ካብዚ መጻ፡ ኩሉ ግዜ ጭቆና እዩ። ወይስ ምስቲ ስርዓት ተለኪሞም ከይወድቁ ስለ ዝፈርሁ ዲዩ? መሰረታዊ ግዴታ ተጋዳላይ ወይ ተቃላሳይ፡ ቡቲ ዚጥዕም ሚላ ተጠቐሙ ኣንጻር ግፍዕን ጭቆናን ምቅላስ እዩ። ከምኡ ምስ ዘይከውን፡ እቲ ከምዚ ዝበለ ዘረባታት ዘውስእ ተጋዳላይ፡ ብቐደሙውን ተጋዳላይ ኣይነበረን ማለት እዩ። ማለት ናይ ሓቂ ተጋዳላይ ኣይነበረን። ከምዚ ዓይነት ኣተሓሳስባ ኣብ ዕሱባት (mercenaries)ጥራይ እዩ ዚረአይ!

ተጋዳላይ ወይ ተቃላሳይ ዚፍጠር ወይ ተጋዳላይ ኮይኑ ዚቐጽል፡ ፍትሒ ጠፊኡ ጭቆና ኪሰፍን ምስ ዚጅምር እዩ። ይኹንምበር፡ እቲ ኣሉታዊ በዓሂ ሓይሊ ወይ እቲ ጨቋኒ ስርዓት፡ ብእተፈላለየ ሰብ ብእተፈላለየ

አጠማምታ ከረዳይ ይፍተን እዩ። ብገሊኡ ሰብ ከም መሳርሕቲ ዝሰኣነ ሓላይ ህዝቢ ኮይኑ ይውሰድ። ብገሊኡ ከም ኪዕገት ዘይክእል ደረት ዘይብሉ ጭቆና። ብገሊኡ ከም ካብ ኣምላኽ እተላእከ መርገም። ገሊኡ ድማ ብሕታዊ ረብሓኡ ንምክዕባት ነቲ ኩነታት ከም ዓቢ ዕድል ገይሩ ስለ ዚርእዮ። ነቲ ጭቆና ከም ኣድላዪ ኣማራጺ (lesser evil) ገይሩ ይወስዱ እዩ።

ኣብዚ እዩ እቲ ተጋዳላይ ካብ ካልእ ኪፍለ ዘለዎ። ምክንያቱ። ተጋዳላይ ወይ ተቓላሳይ። ብመሰረቱ እምቢተኛን ኣይግዛእን በሃልን። ናጽነት ዚፈቱን ፍትሒ ከንግስ ዚደልን። ምስ ጨቋኒ ኣብ ሓደ ገዛ ኪነብር ዘይፈቱን። ንሓቂ ኢሉ ድማ ኪስዋእ ድሉው ዝኾነን እዩ። እዚ ድማ። ኣብ ሓደ ህሞት ዘጥርዮ ባህርይ ዘይኮነሱ። ገና ንእሽቶ ከሎ ከይተረፈ ናይ ፍትሓውነትን ሓቀኛነትን ዝንባሌታት የርእይ ብምንባሩ እዩ። እሾኽሲ ምስ ብልሓ ትፍጠር ተባሂሉ እዩ። ተጋዳላይ። ምስ መሳርእያኡ ይኹን ብዘይ መሳርያኡ። ኣብ ዓውደ ዡናት ይኹን ኣብ ግዜ ሰላም። ኣብ ኣእምሮኡ ዚግጥቆ ካልእ መሳርያ እውን ኣለዎ። ንሱ ድማ። ህየሳዊ ኣተሓሳስባ (critical thinking)። ካብ ማሪታውን ሕልማውን ኣተሓሳስባ ናጻ ምዃን። ንህዝብኻ ምሕላይ። ዘይምፍራህ። ንፍትሒ ካብ ዝኾነ ትምጻእ ብክፋት ኣእዳው ምቕባልን ምእንታኣ ህይወትካ ምውፋይን። ኣርሒቕካ ምርኣይ። ዘይተምበርካኽነት። ሕውነት። ማዕርነት። ኣቕዲምካ ዘይምፍራድ ወዘተ. እዩ።

ሕጂ'ውን ገለ ናይቲ ስርዓት ገዳይም ተጋደልቲ። ነቶም ኣብ ውሽጥን ኣብ ደገን ኮይኖም ንስለ ፍትሒ ዚቃለሱ ዘለዉ ኤርትራውያን ተቓወምቲ። ከም ናይ ወያነ ዕሱባት ገይሮም ከጸልሙዎም ይፍትኑ እዮም። ምጽላም ናይ ሰነፋት መሳርሒ እዩ። ሃይለስላሴን ደርግን ንሻዕብያ ከም ናይ ሃገራት ዓረብ ዕሱባት ገይሮም ኣየጸለሙዎምን ዲዮም? ንኤርትራ ንኣዕራብ ኪሸጡዎ ደልዮም ኣይተባህሉን ዲዮም? ግን ኣይሰለጠምን። ሕጂ ድማ እቲ ታሪኽ ይድገም ኣሎ። ዝኾነ ሰነፍ ዕሱብ ተጋዳላይ ይኹን ወይ ደጋፍ ስርዓት። ወያነ ምባል ካን መውጽእ ኣፋ ኮይኑዎ። ካልእ ኪብሎ ዚክእል ብቑዕ ምክንያት ስለ ዘይብሉ። ናይዚ ስርዓትዚ ደጋፊ። ነቲ ናይቲ ቃልሲ ምክንያት ኣብ ክንዲ ዚርእይ። ንቦታን ንዝምድናን ከም ዓቢ ነገር ገይሩ እዩ ዘቕርቦ። ንፍትሒ ደኣ ምስ ዝኾነ ተዛሚድካ ትቃለሰሉ እምበር። ምልኪ ኪነግስ ስቕ ኢልካ ኣይትርእን። ግን። ከምዚ ሕጂ ዚግበር ዘሎ። ሃገርካ ክሳብ ምሻጥ ኣይትኸደሉን። ኣፍልብኻ ኣይትሃርመሉን። ወዘኸዘኸ ኣይትብለሉን!! ንገዛእ ህዝብኻ ዘዋርድ ምርኣታት ኪፍጸም ኣይትደልን!

ሓቀኛ ተጋዳላይ ኪቃለስ እዩ ዚነብር። ዕረፍቲ የብሉን። ምስ ነብሱ እውን ይቃለስ እዩ። ስለምንታይ እዩ ኣብ ከተማ ምስ ኣተኹ ባህርያተይ ዝልውጥ ዘለኹ? ስለምንታይ እዩ ኣብ ሓላፊ ነገራት ዘተኸር ዘለኹ? ስለምንታይ እዩ ንሓደ ውልቀመላኽ ዝሰዕብ ዘለኹ? ስለምንታይ እዩ እቲ ናይ ኤርትራውያን ኣብ ባሕሪ ምጽናትን ኣብ ሊብያ ዚረክ ኣሎ ስቓይን ዘየሕምመኒ? ስለምንታይ እዩ ዓገብ ኣብ ዚብሃለሉ ኩነት። ዓገብ ዘይብል ዘለኹ? መኣስ እያ እዛ ኣብ ሜዳ ዘይነበረት ፍርህን ራዕድን ድህለትን ክትኣትወኒ ዝጀመረት? ወዘተ.። እዚ እዩ እምበኣር እቲ ናይ ሓቂ ባህርይ ተጋዳላይ። ኣብ ኩሉ ነገራት። ፍትሒ ይደሊ። ንነፍሱ እውን ኣየናሕሰዮላን። ክትጋገ ከላ ይገንሓ። ብድፍረት ይነጥፍ። መትከሉ ድልዱል እዩ። ንጭቂናትን ንዚግፍዑን ፍትሒ ምውጻእ ድማ ደስ ይብሎ።

ተጋዳላይ (ከምኡውን ህዝቢ ኤርትራ በብዓቕሙ) አንጻር ሃጻያውን ደርጋውን ጭቆና እተቃለሰ እኮ፡ አብታ ዚነብረላ ሃገር ፍትሒ ስለ ዝሰኣነ እዩ። አብታትና ቀደም ፍትሒ ኪሰኣን ከሎ፡ ይሽፍቱ ነይሮም (ከም ባህታ ሰገነይቲ)። ምእንቲ ሓቂ ኪቃለሱ እምበር፡ ንኪሸትሩ ኣይኮነን። እቲ ስም ግን አብ ክልቲኡ ይዝውተር ነይሩ። እቲ ጸላኢ እውን ብወገኑ፡ ናይቲ ተቃላሲ መትከል ንኸነኣእስ፡ ነቲ ተቃላሲ ከም ከታሪ ሽፍታ (ወንበዴዎች) ገይሩ አብ ህዝቢ ከጸልሞ ይጽዕር እዩ። አብ ዝሓለፈ ዘመናት፡ እቲ አንጻር ጭቆና ዚካየድ ዝንበረ "ሽፍትነት"፡ ስሩዕ መትከልን ውዳብ ሓይልን ስለ ዘይነበር፡ አብቲ ዕላማኡ ንኺበጽሕ ዚኸእል ኣይነበረን። ምውዳብን ዕላማ ምህላውን እምበኣር፡ ናይ ሓደ ገድሊ ኣገዳሲ ሕላገት እዩ። ዕላማ ገድሊ ንጹር እዩ፡ ንሱ ድማ ፍትሒ ንምንጋስን ምልኪ ንምእላይን እዩ። እተወደበ ሓይሊ ጽኑዕ ብምዃኑ ድማ፡ ቅኑዕ ዕላማን ድልዳል መትከልን ምስ ዚውሰኹ ንጸላኢ ምስቲ ግፍዑን ዘይፍትሓውነቱን ብምድምሳሳ፡ ናጽነትን ደሞክራሲን ፍትሕን ንምንጋስ ኩሉ ግዜ ይዕወት እዩ።

ህዝቢ ኤርትራ፡ በቲ ናጽነት ከምጽኣልካ እዩ ኢሉ እተላእከ መሪሕነት ተጠሊሙ እዩ። ትርጉም ገድሊ እናሃሰሰ ከይዱ፡ ናብ ዳርጋ ዕሱብነት ተቐየሩ። ምስዚ ኹሉ ግን፡ ብዙሓት ጽኑዓትን ውፋያትን ተጋድልቲ-ነበራትን ሓደስቲ "ተጋደልትን" ስለ ዘለዉናን፡ ጌና ድማ ይፈረዩ ስለ ዘለዉን፡ ተስፋ ክንቆርጽ ኣይግባእን። ምናዓ ኩሉ ሰብ ተጋዳላይ ኪኸውን እንተ ወሲኑን ናይቲ ሓቀኛ መልክዕ ተጋዳላይ እንተ ደኣ ለቢሱን፡ ነዚ ሕጂ ዘሎ ስርዓት ዘይኮነስ፡ ንኹሉ ካብቲ ዞባ ኪመጽእ ዚኸእል ሓደጋታት ኪብድህ ይኸእል እዩ። እምበኣር፡ ሕጂ እዩ እቲ ናይ ካልኣይ ገድሊ እዋን። ሕጂ እዩ እቲ ናይ ዳግመ-ምውዳብ ግዜ። ሃገር ከይጠፍአት ከላ!

ብኣማኒኤል ሳህለ

ድምጺ ሰላምን ደሞክራሲን ኤርትራ፡ 05-11-2018